

Jezikoslovni pomenki.

Odgovor gospodu Navratilu.

(Konec.)

Tudi to je verjetno, da so vesi, kraji, reke po rodovih dobivale imena, tako reka Indus od Indov, Morava od Moravljanov, reka Stir (Steier v Austriji) od Stirčanov, Norinja ponemčeno Nöring na Koroškem po Norčanih. Ime Norikum in boginjo Norejo bom po novem letu razlagati začel, in dokazal, zakaj nor pomeni toliko kot mož, muž, in zakaj da tudi pomeni ogenj (česka noře, unor), vodo (noriti, ponoriti (untertauchen) in zemljo (nora, nura).

Ali mislite, poštovani gospod, da so narodi po rekah dobivali imena svoja? Jez kaj takšnega nemorem zapopasti. Indi so prej imeli svoje ime, kakor Indus, zakaj človek dava stvarém imena, ne pa narobe. Tako so tudi Baniani kerstili rečico Banio pri Karlovcu in so dali Kupi sinonimiško poznamenje. Enakih soimen rek in vesi več najdemo; tako so v slavenskih zemljah Turje in Volge in Styri in Olse, na Koroškem Norinja in Možnica (ponemč. Mosinz); tako ste si tudi Bania in Kupa sestri. Ime Cuppitana, Cupitina (glej: Juvavia 47.), Cupitius se najde od Solnograda do Dalmacije, kar je gotovo znamenje, da je čisto slovensko. Imena rodovin Kupic, Banian pa niso samo najti na Štajarskem (pri sv. Vidu v Haložah), temoč tudi po Českem.

Če ravno bi način pisanja Kolpa izviren in edino resničen bil, vendar še je mogoče Kolpa iz „kup“, „kupiti“ izpeljati. Zakaj mi najdemo v slavenskih jezikih vpletanje in vrivanje čerke *l* pred in za samoglasniki mnogokrat. Primerite glagol poditi po Metelkotu pvoditi, na Štajarskem tudi pravimo ploditi kogar, Jemanden vertreiben; med Savničarji se govori skubiti in skulbati, rufen.

Takšnih glagolov imamo sila dosti, na priliko: hiniti se in hliniti, habiti in slabiti, tlumiti in tomiti, dľbeti, litvanski-letiški dopti, zato duplo, die Höhlung, šapati in šlapati (lužiški), slunce in solnce. Čerka *l* prehaja tudi pogostoma v čisti *u*; na primer: hlum (česki) hum, hom (slovenski), hľuk = huk česki, in naše goľčati, blitva (ilirski), Beete (Mangold), česki bitva, latinski beta, letiški bete, slovenski pesa, mittelhochdeutsch bieese, oslpnoti = osupnoti, prav za prav, ostupnoti, zur Säule werden, pruskritski stubh, latinski stupeo od stipes, pahati ruski in poljski, ackern = litvanskemu plešti, letiški pľest, pukati ilirski. pľücken, letiški plukt; primerite dalje: sapa = slap, kimati in klimate (ilirski), daviti in dľaviti, škripati in škerlipati, peta = planta, skubiti in latinski glubere, bljudo in gotiški biuds, pluvati in litvanski pjauti, sanskritski puj, dalje: desna = dľesna, kalaniti in kaniti (horvatski), kľk, kiška, sanskritski kukši itd. Kakor v tih prilikah vidimo, da čerka *l* med a, e, i, o, u vlezava, tako je tudi mogoče bilo, da so stari Panonci govorili klupiti, namesto kupiti, tudi kulpiti. Ker pa kúp in kóp ednako pomeni Haufen und Kauf, in ker je pervipojem izvirniši, zakaj iz nakopenja, nakopičenja, nakuplenja, anhäufen, sammeln, je postal pojem, kaufen.

Besedi kupiti in kopiti je znal stari Panonec izgovarjati tudi klupiti, kulpiti, klopiti, kolpiti. Klupa in klop. Kulpa in Kolpa, ako ni zadnja oblika metathezis latinska, kakor jo najdemo v besedah leb (bel) in albus, palea = pľeva, Albis = Labe.

Dalje so latinski pisatelji *l* zmiraj za samoglasnikom postavljali, na priliko: Pelso (Aurel Victor), Pelsodis lacus (Jornandes), Pelsois (Rav), Pellissa (Anonym de conv. Carant) mesto pľeso, der See,

gerško πηλος, latinsko palus, holandski poel, islandski pollur.

Kakor je Pelso latino-teutonizem, tako kolpa, kolaps, kolapis greko-latinizem, in kulpa teutonizem slovenskega klupa, klop = kupa, kopa.

Dalje dvomite, ali je že dognano, da Kanaan pomeni deželo kupcev. V svetem pismu se Kanaan zmiraj prestavlja v mercator, negotiator (glej: Biblia Sacra, Venetiis 1777 na koncu pod imenom Chanaan v poglavju „Hebraicorum et Chaldeorum nominum Interpretatio“). Tako je sv. Hieronim Kanaan prestavil. Naj pokaže, kdor more, da je prestava ta napćna!

Zavoljo omenjene analogie Vam dam veljati, da kup, kupiti ne spada k analogii kupati se, kopati se, baden, kakor tudi Vaš vuk, sunce in puž ne spada v kúp, kupiti. Kupiti in kupati tudi nisim nikdar primerjaval.

Od besede skut še Vam povém, da se med štajarskimi Dolanci rabi v možkem in ženskem spolu, kakor več takšnih besed, postavim večer, red itd.

Znate priderdrati, kakor ste rekli, kmalo s svojim odpisom, al to je moj „ultimativum“ o tej pravdi, ker nimam časa se pričkatí zavoljo besed *). Ne bi se bil Vas dotaknil, ako bi Vi ne bili tako pogumno izustili v 73. listu „Novic“: „Kdor more dokazati, da so tod poprej Slovani živeli in oni prvi reki ime dali, naj dokaže!“ Naj stariše stanovnike tih pokrajin je že Nemec Mannert za Slavene oglašil, ravno to so dokazali učeni Slaveni, kakor Katančič, Kollar, Šafařik, in moja slaba preiskovanja to resnico poterdujejo. Naj beržeje Vam je ravno omenjena opazka prehitro ušla, zakaj nemorem verjeti, da bi bili Vi scer kot moj nasprotnik vstali.

Davorin Terstenjak.

Slovanski popotnik.

* Česka „Koleda“ za leto 1854, četrti letnik, je že natisnjena. Ker je nje obraz moćno mikaven, jo časopisi hvalijo.

* Muzejna odbora česke matice in archäologiški sta na predlog gosp. Zapa sklenila, ob novem letu začeti izdajati pod vredništvom Zapa krajopisni in archäologiški časopis, ki ima izhajati vsake kvatre s podobami pod naslovom „Pamatky mistopisni a archäologické“.

* Gosp. Ludevík Štur je v Požunu izdal svoje zgodovinske pesme.

* Nov velki zemljovid vojvodine serbske in temeškega banata od kapitana generalstaba gosp. Fridberga bo skoraj na Dunaju v 4 listih na svitlo prišel. Veljal bo 4 for.

* V Moskvi je umerl bogati kupec Ivan Zarsky. od katerega je sploh znano, koliko denarjev je potrosil skoz celih 50 let za nakupovanje starih slovanskih rokopisov in knjig.

* Po naznanilu „Danice Zagreb.“ je znani pater Fr. Jukić razun „različnih pesem“ pripravil za natis še troje knjig „elegij“ in pa kanonika v Splitu, Ivana Držića „Lěpost duše“, rokopis od leta 1713, v 10 pesmih.

* Na visoki peštanski šoli bo učil prof. Ferenc dvakrat v tednu slovansko slovstvo.

Ozir po svetu.

Moć rusovske armade.

Ker so „Novice“ že omenile turške armade, naj omenijo tudi rusovske, ker vsi taki spisi so doneski k znanju sveta.

*) Ker sta oba gospoda po dvakrat govorila, mislimo, da je te pravde konec. Vred.

Vojskino moč ruske države se deli na dvoje: 1. v moč na morju, in 2. na suhem.

1. Na morju.

Moč na morju je slabji od moči na suhem, vendar se sme vverstiti med moči prve verste. Glavni vzrok tega je, da se na Ruskem povsod še ni razvila kupčija na morju, da bi se vajeni mornarji zamogli porabiti za vojaško brodarstvo. Tedaj se morajo za brodovje nabirati mornarji iz notrajnih okrajn, kateri niso vajeni morja in se morajo še le za brodnarje izučiti. — Drugi vzrok pa je ta, da je baltiško morje 5 do 7 mesecev na leto zamerznjeno, in da brodovje na črnem morju ne sme skozi Dardanele; tedaj manjka Rusom velicega oceana. Rusi sploh in posebno plemenitazi ne ljubijo morja; to zlo odverniti, je zdajni car zvolil drugorojenega sina, Konstantina, za admirala ruskega brodovja.

Vojskino brodovje se deli na dvoje: 1. v brodovje na baltiskem, in 2. na črnem morju, ki stori skupaj 5 divizij (3 na baltiskem, 2 na črnem morju). Brodovje na črnem morju, za sedajno vojsko s Turki posebno potrebno, je dokaj slabji od unega na baltiskem morju.

Vsaka divizija obstoji iz enega velicega trijambornega, treh dvojambornih brodov, 6 fregat, 1 korvete in 4 manjših bark. K temu se prištevajo še parobrod. K baltiskem brodovju pridejo razun tega še veslarski pobrežni čolni, katerih je več kot švedsko-norskih (čez 500), ravno tako k črnomoškemu, vendar se ne vé, koliko da jih je.

Posadka vsakega velicega broda znese 1100 mornarjev in vojakov s kapitanom vred, ki mora biti rojen Rus. Služba trpi 25 let.

Naj urniši mornarji so na baltiskem morju Velkorusi in Fini, in na črnem morju Kozaki in Gerki.

Črnomoško brodovje je imelo pred desetimi leti 3 brode trijamborne po 120 topov, devet dvojambornih po 84 in 7 po 74 topov; 19 velikih brodov in 6 fregat, 11 korvet in brig in 6 parobrodov. Topov je bilo skupaj 1535. Pa v desetih letih se je število brodov kakor tudi topov močno pomnožilo.

Vsaga brodovja (na obeh morjih) je: 45 velikih brodov, 30 fregat, 5 korvet, 20 brig in 50.000 mož.

Največi ruski brodovi so: „Rusko“ z 130 topovi, „Dvanajst aposteljnov“ z 120, „Trije svetniki“ z 120, in „Varšava“ z 120 topovi.

(Dalje sledi).

Novičar iz mnogih krajev.

Predvčerajnem so presvitlega cesarja iz Munakovega, kamor je šel svojo svetlo nevesto in stariše njene obiskat, spet na Dunaj nazaj pričakovali. — Politčna nova vredba austrijskih kronovin je nek že od Nj. veličanstva poterjena in se bo kmalo oklicala. — Za gotovo se sliši, da prva poskušnja z železnico po celem Semeringu je bila 15. tega mesca; hlapec, ki je to skušnjo opravil, se imenuje „Lavant“. — Znesek vsega cesarskega papirnega denarja med ljudstvom in v cesarskih kasah je bil mesca septembra po naznanilu vradnega časnika 144 milionov 839.767 fl. — tedaj memo mesca augusta za 5 mil. 12.450 fl. več. — C. k. ministerstvo nauka je pozvediti ukazalo: po koliko otrok hodi v vsake ljudsko šolo in kolikšnin je prostor, da se bo iz tega določilo: ali so učilnice v dostojni primeri s številom šolskih ali za šolo pripravnih otrok ali ne. — Deželno poglavarstvo na Erdeljskem naznanja, da so na meji spet ostrejši postave za govejo živino vpeljane, ker v podonavskih knežijah se med vprežnimi voli rusovske armade spet goveja kuga pogostoma

prikazuje. — Za vino se bo letina na spodnjem Štajarskem nek dobro obnesla; veliko ga bo, pa tudi bolji bo, kot lani. — V Hegyalji na Ogerskem so letos toliko čespej pridelali, da so mogli veliko novih sušivnic napraviti. Ker je pa scer celò malo kupca bilo, je šlo veliko čespej pod zlo. — Dunajski časnik „Presse“ pripoveduje, kako se cena zemljiš na Ogerskem od leta do leta vikša; lani poleti je kupil neki trgovec iz Pešta neko zemljiše za 1000 fl.; letošnje spomlad ga je že prodal, kakoršno je kupil, za 2400 fl. — Pariška družba d' Encouragement je razpisala 2 darili, vsako po 3000 frankov, kdor naj bolje popiše tertjo boleznin in kdor znajde naj gotovši pomoček zoper njo; verh teh daril pa je še razpisala 3 po 1000 frankov, in 6 po 500 frankov za postavljene druge vprašanja o ti bolezni. Do 31. grudna t. l. je zadnji čas na te vprašanja odgovor dati, o katerih bo občni zbor leta 1854 razsodil. — Turška reč je še zmiraj tam, kjer je bila. Napoved vojske, ktera je bila po vseh mošeah (cerkvah) Turkom oklicana, je ljudstvo zlorazveselila, ker „Moskova“ zlo sovražijo. Sultan pa v tem razglasu resno opominja vse svoje podložne: mahomedance, kristjane in jude, naj med saboj mirni ostanejo. Omer-paša bo imel vojsko zoper Ruse začeti, — pa kako? ker Donava med Turki in Rusi teče, in čez Donavo priti je zastavica, ktere vganjka bi utegnila za Turke zlo nesrečna biti. Scer stavlja turška vlada velik up na število svoje armade, ktera nek znese 350.000 mnogoverstnih vojakov; egiptovski kralja-namestnik ji je poslal jedro svoje armade na pomoč; ponudili so se ji beguni iz Ogerekega, Poljskega, Nemškega in Laškega; in od serbskega kneza se nek tudi nadja podpore. Knez Črnogorski tudi orožuje po svojih gorah armado, pa gotovo ne za Turke. Od angleške in francozovske vlade se je govorilo, da mislite nekoliko armade v Carigrad posaditi, kakor so posadili Francozi armado v Rim, — ali francozki vradni časnik je preklical to govorico. Da bi bila hospodarja v podonavskih knežijah od Rusov odstavljena bila, še dosihmal tudi ni gotovo. Al v ti turško-rusovski homatli gré večidel vse tako, da se pred govori, potem se še le zgodi. — Med Carigradom in Šumlo, kjer Omer-paša stoji, so napravili golobjo pošto. — Za novega gerškega patriarha v Carigradu je 6. t. m. izvoljen bil Anthimos; sultan ga je berž poterdil, zato ker nek ni prijatelj Rusi.

Samopašnikom!

(Po Krilovu).

Pod dobom svinja se sukala
In želod prav z bütom hrustala.

Kdar se naguli in nasiti,
Se tud' začne pod dobom riti
In korenine mu lomiti.

„Nikar!“ mu z doba vrán veli:
„Ne vidiš, da se posuší?“

„Naj še, če hoče, mi je mar!“
Odrohne mu nečedna stvar,

„Dokler imam želoda kaj,
Mi rasti dob, al pa nehaj.“

„Če prečej pade! žal ga mi je!“
To reče — ino dalje rije!

Tiskarni popravki.

V poslednjem listu na 335. str. v 8. verstí od zgoraj beri Maerner namest Maurer.

„Slovanski popotnik“ popravi nam podani popis slavyanskih naukov na Dunajskem vseučelišču, da namest Tenže (česko) se ima brati ravno tisti.